

Oponentský posudek na disertační práci MgA Josefa Bartoše

Sdílené tělo – Empatie jako prediktor úspěchu profesionálních tanečníků a tanečnic

Na práci mě zaujal už samotný název. Jednak koncept sdíleného těla, jakož i uvedení empatie jako prediktoru úspěchu. Predikce patří k daleko náročnějším výzvám vědy než pouhá deskripce či explanace. Protože prediktor obvykle časově předchází predikované, bývá zde riziko záměny korelace a kauzality v souladu s úvahovou chybou „post hoc, ergo propter hoc“, což je posléze patrné na řadě příliš odvážných formulací (místo „souvisí“ se pak objevují taková slova jako „způsobuje“, „ovlivňuje“ či „je nutnou podmínkou“), ke kterým by se ovšem korelační design neměl vyjadřovat. Při čtení textu jsem se ujistil, že toto nebezpečí autor velmi dobře reflektuje, a to nikoli jenom v kapitole „Korelace neznamena kauzalitu“ (str. 38). Vysoká míra metodologické reflexe, která by měla odpovídat postgraduální úrovni vzdělání, je patrná v celé úvodní (částečně již dříve publikované) části „Metoda i přístup“. Zajímavé je prezentování rozdílných metodologických pozic a přístupů dvou odlišných, autorem studovaných oborů, které vede přes vzájemné opakované setkání až k prolnutí. Nevím, zda je to použitou metaforou, autorovými implicitními modely, anebo mým očekáváním jiného pohledu, ale tuto část disertačního textu jsem vnímal téměř choreograficky.

Prvními dvěma kapitolami autor postihuje nejen vznik v práci testované hypotézy, ale i dobře zváženou volbu svého přístupu. Pokud bych měl hnidopišsky hledat, co by bylo možné udělat ještě lépe, tak by se část mých připomínek týkala formálních aspektů testu: občas vynechané uvozovky u přímých citací, občas drobné chyby (například na straně 11 se domnívám z kontextu, že autor píše o informačně nabitě brožurě, a nikoli informačně nabyté brožurě), anebo nepřesné formulace (například poslední věta na straně 12).

Následná teoretická část se víceméně monograficky zaměřuje na téma empatie. Empatie je velmi potřebná kompetence, jak vyplývá mimo jiné i z jejího častého zmiňování v běžném jazyce a v neoborném tisku. Toto časté užívání jde ruku v ruce s nejednoznačnou definicí, a to nejen laickou, ale i odbornou. Autor tyto metodologické problémy konceptualizace empatie velmi dobře a kriticky rozebírá, včetně neurobiologických, vývojových a kulturních aspektů. Oceňuji rovněž vyjasňování podobností a rozdílů příbuzných konceptů, jako je například sympatie, soucit či altruismus. Za velmi zdařilý považuji i kritický přehled operacionálních

definice empatie založených na různých metodách měření a také snahu vysvětlit tento pojem jeho poruchami a deficitem. Pro samotnou práci je ovšem klíčové poměrně nedávné, autorem dobře vysvětlené rozšíření pojmu empatie o empatii motorickou, která je následně komentována v širším kontextu souvislostí emocí a těla. Teoretická část je (až didakticky) dobře strukturována a velmi solidně a podrobně zakotvena do citací odborné literatury. Psaní odborného textu je nejen otázkou volby, co napsat, ale také otázkou volby, co už nepsat. Pochopitelně, že nás pak mohou napadat další doplňky, které by mohly jít v některých oblastech do větší hloubky (například podrobnějšího vysvětlení geneze teorie obličejové zpětné vazby či teorie zrcadlových buněk), anebo šířky (odlišení reflektivního, afektivního a volního pohybu, popisu efektu tance v rámci výzkumů taneční terapie, odlišení tance jako činnosti a tance jako profese, včetně kompetenčního modelu tanečnicka). Domnívám se, že jsou v tomto případě úvahy o tom, co by se ještě dalo v dané oblasti prozkoumat a komentovat, dokladem jeho inspirativnosti, a nikoli nedokončenosti. Text je totiž již v této podobě celistvý a pro účely autorem představeného záměru dostačující.

Výzkumná část sestává z kvalitativního i kvantitativního výzkumu. Zaujalo mě, jakou pozornost věnoval autor samotné definici základního souboru tanečnicků, a nakolik se snažil takto nejasnou skupinu jasněji vymezit, aby dosáhl co nejvyšší reprezentativity. Vzhledem k velikosti předpokládaného základního souboru lze považovat velikost výzkumného souboru za neobvykle velkou a (vzhledem k proceduře) reprezentativní. Je mi sympatické, že autor použil uznávaný test, který sám přeložil do češtiny a (v rámci bakalářského projektu) již dříve prověřil jeho psychometrické charakteristiky. Byl jsem zvědav, jak bude autor operacionalizovat úspěch tanečnicků, a rozumím tomu, že zvolil jednodušší cestu kvantifikace úspěšnosti počtem let, po který se daný člověk tanci věnuje, a také ordinální cestu postavení v souboru. Jiné operacionalizace by byly asi komplikovanější.

Obsahový i frekvenční rozbor rozhovorů vnímám jako přínosný a odolný vůči vlastním interpretacím. Zároveň se mi líbí, že autor některé postřehy respondentů pro potřeby větší ilustrativnosti cituje. Kvantitativní výzkum je náležitě a přehledně zpracován. Nejzajímavějším nálezem kvantitativního výzkumu je nepotvrzení původní výzkumné hypotézy. Autor navrhuje možná vysvětlení, ta by si však žádala podrobnější následná šetření. Z kvalitativního hlediska by bylo například zajímavé, kdyby si laici i odborníci (psychologové i tanečníci) tipovali, jak a proč výzkum dopadne. Dodatečně by bylo zajímavé po nich chtít důvody toho, proč vyšly

výsledky jinak, než autor očekával, nikoli jen nesignifikantně, ale opačně. I tady bychom se však museli posléze kvantitativně ujistit, že jde o replikovatelný nález, a zároveň podrobněji zkoumat, co může být v jeho pozadí.

Autorovy úvahy a výklady mne inspirovaly i k dalším možnostem. Vybavuji si například, že arteterapie je velmi účinná jako prostředek propojení s emocemi u laiků, ale u malířů nikoli, protože je profesionální malování výsledkem spíše volního úsilí než afektivním výrazem vlastní emoce (v této souvislosti můžeme narážet na rozdíl mezi afektem a (záměrným) efektem). Vybavuji si rovněž nález, který jsme získali z našich výzkumů temperamentu (založeného na modelu čtyř živlů), kdy se ukázalo, že nejvíce koreloval s empatií a schopností rozpoznávat emoce faktor vody, který byl významně snížený tam, kde šlo o vysoký výkon a práci na sobě vybočující z komfortní tělesné zóny (tak tomu bylo například u profesionálních sportovců). Tento nález by mohl vést k otázce, zda u profesionálních tanečnicků některé kompetence, důležité pro dlouhodobý výkon profese, empatii nelimitují či nesnižují. Jistě by bylo možné najít ještě další možná vysvětlení. Ať tak či onak, k vědě patří i to, že výsledky někdy vycházejí jinak, anebo dokonce opačně, než jsme se domnívali. Na takových místech bývá občas půda vhodná k zajímavým objevům. Domnívám se, že tomu tak bude, na základě faktu, že po prezentaci a interpretaci ne příliš uspokojivých výsledků výzkumů formuluje velmi zajímavé a originální myšlenky týkající se sdíleného těla. Proto přeji autorovi, aby pokračoval v dalším výzkumném úsilí i po dosažení doktorského titulu.

Velkou výhodou této práce je její interdisciplinarita. Jak v úvodu upozorňuje autor, je poměrně málo literatury o psychologii tance, a to jak ve smyslu produkce (performace), tak ve smyslu percepce. Znalost obou oborů autorovi umožňuje upozorňovat na nové, doposud nepříliš navštěvované oblasti, které se rozkládají mezi psychologii a tancem, a šířeji také mezi vědou a uměním. Vnímám, že jedním z velkých přínosů této práce je rovněž upozornění na možnosti většího využívání kvantitativních metod v taneční vědě, případně kombinovaných kvantitativně-kvalitativních výzkumných postupů. Práci hodnotím jako kvalitní a přínosnou, naplňující očekávání, která máme od disertačních prací. Pokud bych ji měl hodnotit známkou, navrhl bych známku „výborně“.

Doc. MUDr, PhDr. Radvan Bahbough, PhD.

1.9.2023